

Zsácutca vagy kiút?

Biztonságban van a víziközmű-szolgáltatás?

Az ivóvízellátó hálózatok 2023. évi állapotjellemezői

Víz Koalíció
2025. március 20.

Bevezetés

A Víz Koalíció – amely civil szervezetek, szakszervezetek és önkormányzatok összefogása a minőségi, megbízható és mindenki számára hozzáférhető ivóvíz-szolgáltatásért – immár negyedik alkalommal teszi közzé a hazai ivóvíz-szolgáltatás és víziközmű-ágazat helyzetéről készített elemzését.

A víziközmű-szolgáltatók 2020. évi adatai alapján elkészített, „Addig jár a korsó a kútra... , de ki tudja meddig?” című tanulmány a 2022. évi Víz Hete programsorozat keretében mutatta be a víziközmű-szolgáltatást és -rendszereket veszélyeztető legfontosabb kockázatokat, a szolgáltatás főbb paramétereit és hiányosságait, a problémák alapvető okait, egyes mutatószámok esetében településekre lebontva.

Tekintettel arra, hogy egy adott évben a legfontosabb paraméterek, mint a hálózati hibák összessége és fajlagos aránya, a csővezetékek felújítási üteme, a hálózati veszteség és értékesítési veszteség. értéke véletlenszerű, nem determinált, a 2021. évi adatok alapján a 2023. évi Víz Hete programsorozatban bemutatott „Újra jár a korsó a kútra?” című elemzés igyekezett alátámasztani és pontosítani az előző évi megállapításokat. A szakmai kerekasztal beszélgetéssel összekapcsolt bemutató megerősítette az előző évi tapasztalatainkat és előrevetítette egyes mutatók – például a felújítási ciklus hosszának – romlását.

Az ivóvízellátó-hálózatok 2022. évi állapotjellemezőiről készült „Ki menti meg a víziközmű-szolgáltatást?” címmel a 2024. évi Víz Hete programsorozatban bemutatott harmadik tanulmány, amely a szolgáltatási és műszaki elemzések mellett felvázolta legújabb jogszabályok várható következményeit, valamint kitekintett a szolgáltatók kiegyensúlyozott működését elősegítő gazdálkodás pénzügyi-anyagi feltételeire is.

Az előző évekhez hasonlóan a 2025. évi Víz Hete programsorozatra ismét elkészült a szolgáltatóktól bekért, közérdekű információkon alapuló elemzésünk és az annak eredményeiből levonható következtetés. Fontos kiemelni, hogy több szolgáltató honlapján példásan követhetők az előírt műszaki adatok, azonban egyes víziközmű szolgáltatók sajnálatos módon a mai napig nem tesznek eleget a rendeletben előírt kötelezettségüknek.

Legújabb tanulmányunk a szolgáltatók 2023-as évre vonatkozó adatainak elemzésével nem a településekre lebontott részletek bemutatására fókuszál, inkább globális képet kíván megjeleníteni. Arra kerestük a választ, hogy a korábbi években a döntéshozókhöz is eljuttatott figyelemfelhívó tanulmányainknak és erőfeszítéseinknek tetten érhető-e már az eredményei, a hírekben, sajtótájékoztatókon ismertetett kormányzati intézkedéseknek mutatkoznak-e pozitív jelei a víziközmű-szolgáltatás minőségében és megbízhatóságban.

Az ivóvízellátó rendszerek állapota a 2023. évi adatok tükrében

A közérdekű adatigénylés keretében 39 víziközmű-szolgáltatótól kértük be a vizsgált adatokat. A felkért szolgáltatók közül:

- egy nem szolgált ivóvizet, csak szennyvíz-csatorna szolgáltatással foglalkozik,
 - Érd és Térsége Csatorna-szolgáltató Kft.
- három időközben megszűnt és beolvadt egy másik szolgáltatóba,
 - a Dunaújvárosi Víz-, Csatorna- Hőszolgáltató Kft. területeit a Mezőföldi Regionális Víziközmű Kft. vette át
 - a Gyulai Közülemi Kft. területeit az Alföldvíz Regionális Víziközmű-szolgáltató Zrt. vette át
 - a Zempléni Vízmű Kft. területeit az ÉRV. Északmagyarországi Regionális Vízművek Zrt. vette át
- egy nem válaszolt, de az adatok nagy része a weblapjukon elérhető volt.
 - Heves Megyei Vízmű Zrt.

A kapott vagy megszerzett adatok teljeseek voltak, három eset kivételével:

- a BÁCSVÍZ Víz- és Csatornaszolgáltató Zrt-nél hiányzott a felújítások mértéke,
- a Heves Megyei Vízmű Zrt. esetében szintén a felújítások mértéke hiányzik,
- a Fővárosi Vízművek Zrt. esetében a KEHOP forrásból felújított részeket nem folyóméterben, hanem darabban adták meg, ami nem kompatibilis a számítási módszertannal.

Az adatokat azonos formára és kategóriákra hoztuk és így 35 szolgáltató adataiból dolgoztunk.

Az ábrákon a szolgáltatóknál a könnyebb áttekinthetőség érdekében a Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal (továbbiakban: MEKH) által is alkalmazott azonosítókat használjuk.

Szolgáltató	Rövidítés
Alföldvíz Regionális Víziközmű-szolgáltató Zrt.	ALVIZ
AQUA Szolgáltató Kft.	AQUAK
BÁCSVÍZ Víz- és Csatornaszolgáltató Zrt.	BACVI
Baja és Térsége Víz- és Csatornamű Kft.	BAJAV
Bakonykarszt Víz- és Csatornamű Zrt.	BAKOK
BARANYA-VÍZ Víziközmű Szolgáltató Zrt.	BARAN
Borsodvíz Önkormányzati Közülemi Szolgáltató Zrt.	BORSV
DAKÖV Dabas és Környéke Vízügyi Kft.	DAKOV
Debreceni Vízmű Zrt.	DEBVI
Dél-Pest Megyei Víziközmű Szolgáltató Zrt.	DPMVZ
Délzalai Víz- és Csatornamű Zrt.	DZALA

DMRV Duna Menti Regionális Vízművek Zrt.	DMRVZ
Dunántúli Regionális Vízmű Zrt.	DRVZR
<i>Dunaújvárosi Víz-, Csatorna- Hőszolgáltató Kft. - megszűnt</i>	<i>DVCSV</i>
E.R.Ö.V. Egyesült Regionális Önkormányzati Víziközmű Zrt.	EROVV
Érd és Térsége Víziközmű Kft.	ERDTV
ÉRV. Északmagyarországi Regionális Vízművek Zrt.	ERVZR
Északdunántúli Vízmű Zrt.	EDVZR
Észak-zalai Víz- és Csatornamű Zrt.	ZALAV
FEJÉRVÍZ Fejér Megyei Önkormányzatok Víz- és Csatornamű Zrt.	FEJER
Fővárosi Csatornázási Művek Zrt.	FCSMV
Fővárosi Vízművek Zrt.	FVZRT
<i>Gyulai Közüzemi Kft. - megszűnt</i>	<i>GYULA</i>
<i>Hajdúkerületi és Bihari Víziközmű Szolgáltató Zrt. - megszűnt</i>	<i>HBVSZ</i>
Heves Megyei Vízmű Zrt.	HMVZR
KAVÍZ Kaposvári Víz- és Csatornamű Kft.	KAVIZ
Kiskunsági Víziközmű-Szolgáltató Kft.	KISKU
Mezőföldi Regionális Víziközmű Kft.	MEZOF
MIVÍZ Miskolci Vízmű Kft.	MIVIZ
NYÍRSÉGVÍZ Nyíregyháza és Térsége Víz- és Csatornamű Zrt.	NYIVI
PANNON- VÍZ Regionális Önkormányzati Víziközmű-szolgáltató Zrt.	PANON
Pápai Víz- és Csatornamű Zrt.	PAPAI
Soproni Vízmű Zrt.	SOPVI
Szegedi Vízmű Zrt.	SEVIZ
TETTYE FORRÁSHÁZ Pécsi Városi Víziközmű Üzemeltetési Zrt.	TETTY
Tiszamenti Regionális Vízművek Zrt.	TRVSZ
VASIVÍZ Vas megyei Víz- és Csatornamű Zrt.	VASIV
Víz- és Csatornaművek Koncessziós Zrt. Szolnok	VCSMS
<i>Zempléni Vízmű Kft. - megszűnt</i>	<i>ZEMPV</i>

A víziközmű-hálózatokon 2023-ban előforduló hibák száma

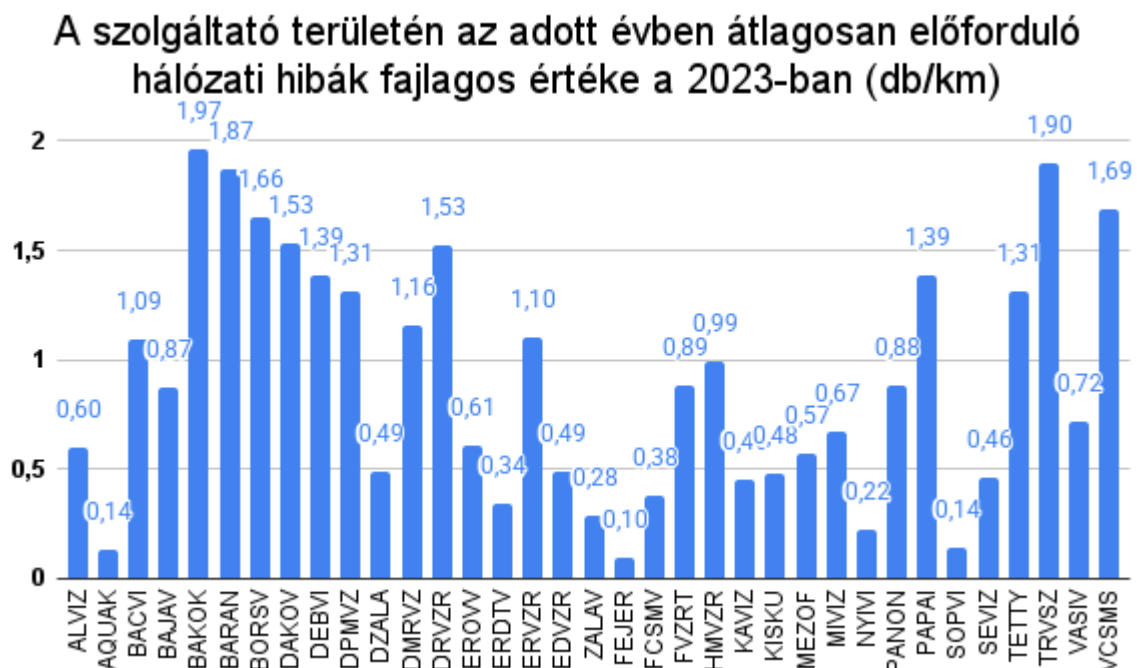
2023-ban Magyarország területén összesen 93.969 csőtörés következett be, ami átlagosan napi 257 esetet jelent. Ez a magas szám rávilágít az előregedett vízhálózat jelentette problémákra és az infrastruktúra sürgős felújításának szükségességére. A csőtörések nem csupán a vízellátásban okoznak zavarokat, hanem jelentős anyagi károkat is eredményeznek a szivárgó víz okozta károk, a javítási munkálatok költségei és az elfolyt vízmennyiség miatt.

A napi 257 csőtörés azt jelenti, hogy szinte minden órában 10-11 újabb meghibásodás történik valahol az országban. Ez a helyzet komoly kihívást jelent a víziközmű-szolgáltatók számára, akiknek folyamatosan készenlétben kell lenniük a hibaelhárításra. Emellett a lakosságot is érintik a csőtörések okozta kellemetlenségek, mint például a vízhiány, az alacsony víznyomás, a javítások utáni üledékes, piszkos víz a rendszerben, az utcák felbontása és a közlekedési nehézségek.

A lakosság az ivóvízellátás rendszerszintű problémáival általában akkor szembesül, amikor a vízcsapot megnyitva abból nem folyik a víz. Ennek számtalan oka lehet, de jellemzően abból származik, hogy a vízszállító vezeték meghibásodik, a víz a hibás vezetékszakaszból elfolyik és a nyomás olyan mértékben lecsökken, hogy a felhasználókhöz nem jut el a víz. Ilyenkor a probléma területi kiterjedtségétől függően a hírt felkapja a média, napokig foglalkozik vele, majd a megszűnésével a probléma ismét feledésbe merül.

Az ivóvíz közmű-hálózatokon 2023-ban előforduló fajlagos hibák mértéke

A vezetékek meghibásodása, köznapi nyelven a csőtörések gyakorisága elsődlegesen a vezetékszakasz műszaki állapotára utal, de számos más, anyagminőségre, beépítési körülményekre, környezeti (talaj, talajvíz, időjárás, stb.) hatásokra és üzemeltetési hibákra is visszavezethető. A vízellátó rendszeren észlelt hibák magas fajlagos száma (db/km) nem közvetlenül jelenti azt, hogy a hálózat vezetékerei rossz állapotúak, de felhívja a figyelmet arra, hogy az ellátásbiztonság javítása érdekében műszaki, esetleg üzemeltetési vagy szervezeti beavatkozásokra van szükség.

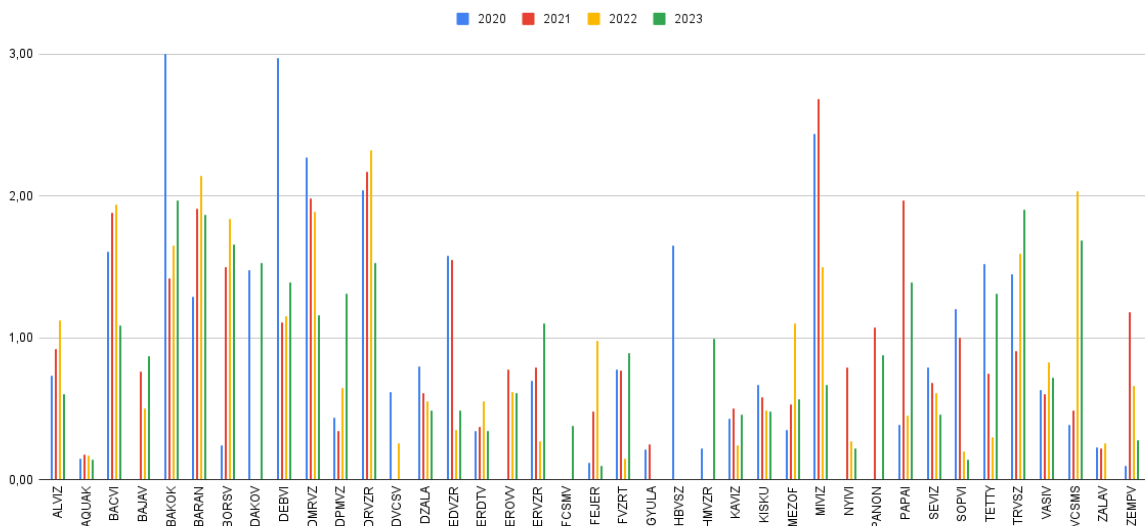

A hazai ivóvízellátó víziközmű-rendszereken regisztrált meghibásodási események száma (db) és a rendszerben üzemeltetett ivóvízvezetékek összes hossza (km, gerincvezeték+bekötővezeték) hányadosaként meghatározott fajlagos mutató alapján a legalacsonyabb érték 0,10 db/km, a legmagasabb érték 1,97 db/km, míg az országos átlag értéke 0,99 db/km.

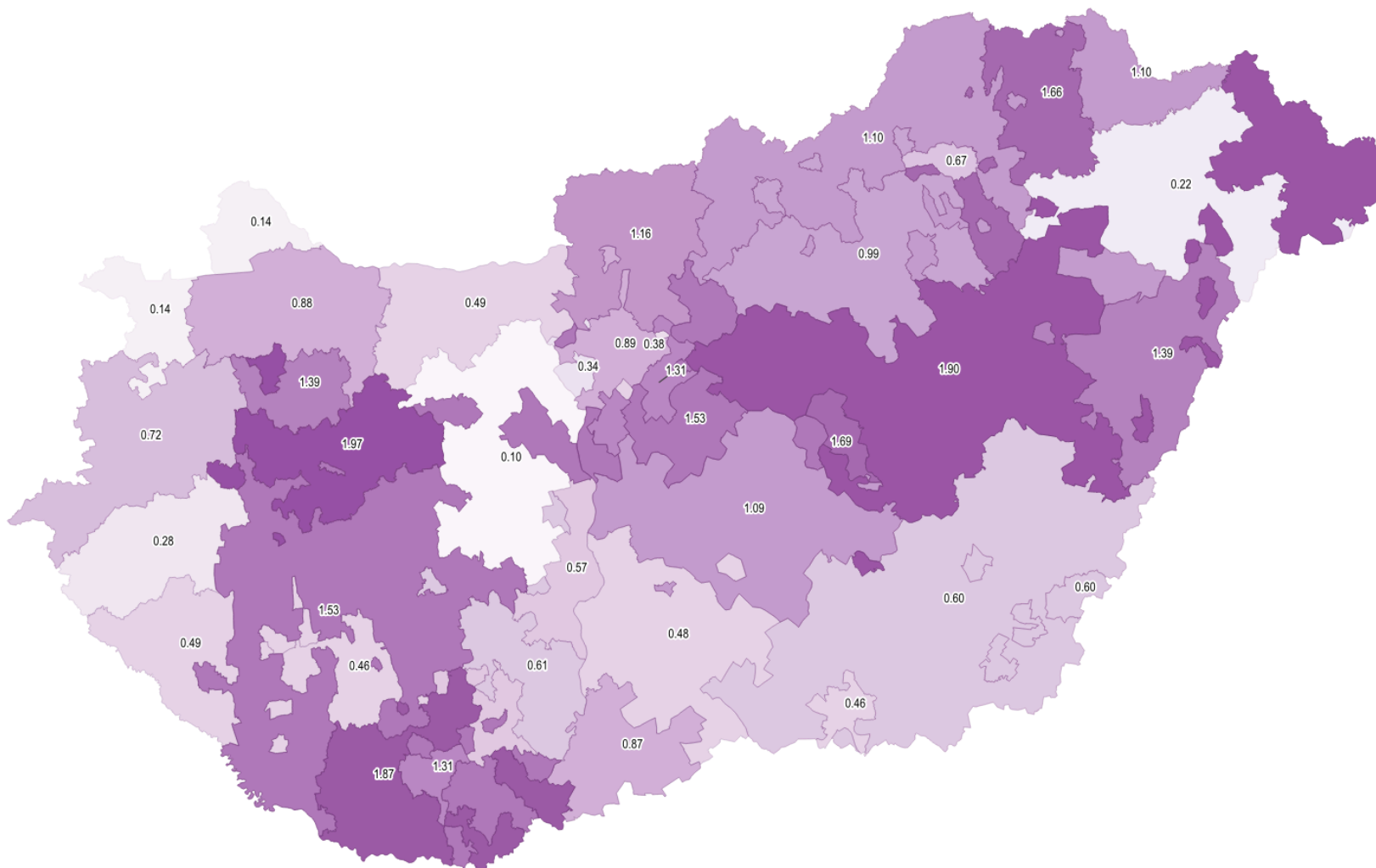
Vizsgált év	Fajlagos érték országosan
2020	1,16 db/km
2021	1,08 db/km
2022	1,10 db/km
2023	0,99 db/km

Bár a 2023-as adatok alapján országosan 0,99 csőtörés jut egy kilométer csőhálózatra, fontos hangsúlyozni, hogy a 2020 és 2023 közötti időszakban megfigyelhető ingadozó tendencia értelmezését jelentősen korlátozzák a rendelkezésre álló adatok. Az adatszolgáltatás egyszerű összevont számokkal dolgozik, ezért például a csőtörések okaira, a hálózat állapotára és anyagára, valamint a karbantartási munkálatokra vonatkozó részletes információk hiánya miatt sem lehet belőle messzemenő következtetéseket levonni.

A szolgáltató területén az adott évben átlagosan előforduló hálózati hibák fajlagos értéke a 2020-2023 között (db/km)

Az ivóvízellátó rendszerek fajlagos hibaszáma 2023-ban (db/km)

(Minél magasabb az érték, annál sötétebb a terület.)

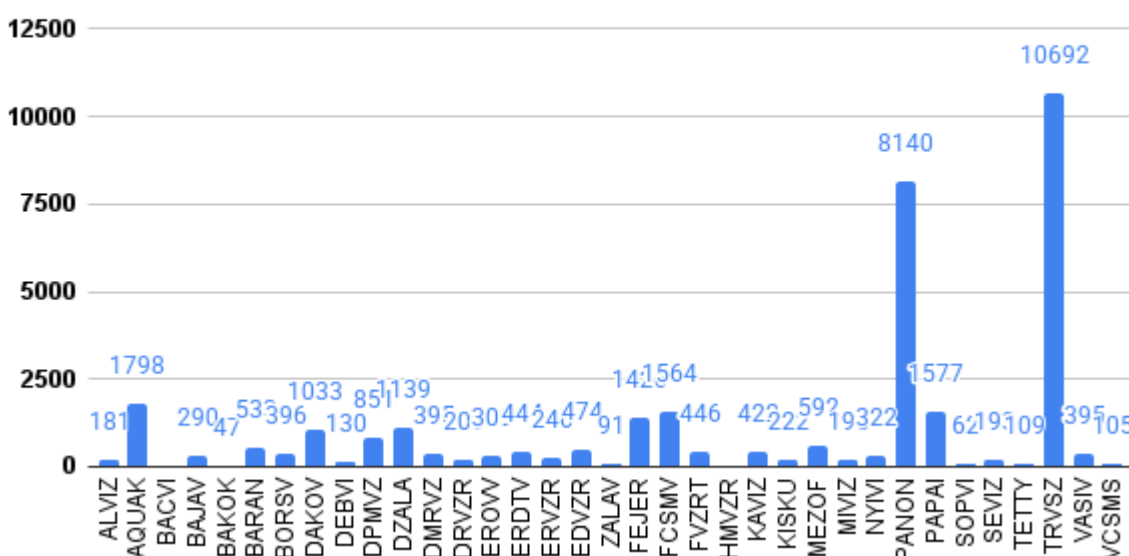
Az ivóvízellátó rendszerek teljes felújításának várható időtávja a 2023-ban felújított vezetékhszok alapján

A felújítási ciklus, amelyet a szolgáltatók ellátási területére vonatkozó átlagos értékkel fejezünk ki, nem ad pontos képet az egyes ivóvízellátó rendszerek valós állapotáról és felújítási szükségleteiről. Ez az átlagérték ugyanis elsimítja az egyes rendszerek közötti különbségeket. Ennek ellenére a felújítási ciklus hossza értékes információkkal szolgálhat az üzemeltetők rekonstrukciós stratégiájáról, a rendelkezésre álló anyagi forrásokról, valamint az ellátásért felelősök hozzáállásáról és lehetőségeiről. Más szóval, bár nem tudjuk megmondani pontosan, hogy egy adott csőszakaszt mikor fognak felújítani, az átlagos ciklusból következtethetünk arra, hogy a szolgáltató mennyire tartja fontosnak a hálózat folyamatos karbantartását és fejlesztését, és ehhez milyen eszközökkel rendelkezik.

Az átlagos felújítási ciklus hossza években kifejezve úgy került meghatározásra, hogy a szolgáltató által üzemeltetett összes ivóvízellátó vezeték hosszát elosztottuk a 2023-ban felújított vezetékek összes hosszával. Ez a számítási módszer azt feltételezi, hogy a felújítás a jövőben is a 2023-as ütemben fog zajlani. Fontos kiemelni, hogy ez egy elméleti érték, amely a jelenlegi helyzet pillanatfelvételét tükrözi, és nem feltétlenül tükrözi a jövőbeli tényleges felújítási ütemet. Az országos átlag a felújítási ütemre adattal nem rendelkező két szolgáltató hálózatának hosszával is kalkuláló adat.

Az értéket torzítják a tanulmány elején említett nehézségek: a BÁCSVÍZ Víz- és Csatornaszolgáltató Zrt. és a Heves Megyei Vízmű Zrt. esetében hiányzó adatok, és a Fővárosi Vízművek Zrt. egyes nem folyóméterben megadott számai.

Az ivóvízellátó rendszerek teljes felújításának várható időtávja a 2023-ban felújított vezetékhszok alapján (év)

A számok azt mutatják, hogy a jelenlegi felújítási ütem mellett alig akad olyan szolgáltató, amely képes lenne 100 év alatt teljes egészében lecserélni a hálózatát. Ez azt jelenti, hogy a

hálózat jelentős része előregszik, ami növeli a csőtörések, a vízveszteség és a vízminőségi problémák kockázatát. Sőt, két szolgáltató esetében a számított felújítási ciklus több ezer évre rúg. Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy ezek a szolgáltatók kizárólag a sürgős esetekben, azaz csak a csőtörések bekövetkezésekor végeznek "felújítási" munkálatokat, ami nemcsak rendkívül költséges és nem fenntartható megoldás, de a biztonságos és folyamatos vízellátást sem garantálja.

A fentiek figyelembevételével a legkisebb számolt érték 47 év, a legmagasabb érték 10.692 év, míg az országos átlag 280 év.

Vizsgált év	Felújítási ciklus hossza
2020	271 év
2021	304 év
2022	324 év
2023	280 év

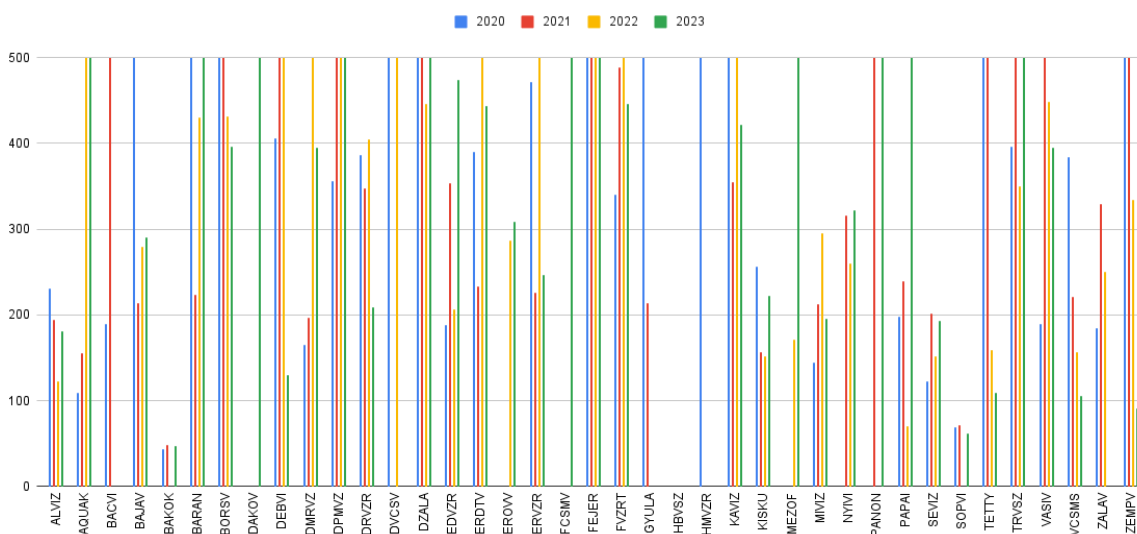
A felújítási ciklusban tapasztalható csökkenés pozitív irányú változást jelez a felújítási tevékenység intenzitásában. Azonban fontos hangsúlyozni, hogy még a 2023-as, 280 éves ciklus is azt jelenti, hogy a teljes hálózat felújítása nagyon hosszú időt venne igénybe. Ez továbbra is komoly kockázatokat hordoz magában a hálózat elöregedése, a csőtörések, a vízveszteség és a vízminőség romlása tekintetében.

További vizsgálatok szükségesek annak megállapítására, hogy a csökkenő tendencia tartós-e, és hogy milyen tényezők állnak a háttérben. Fontos lenne ismerni a felújításokra fordított forrásokat, a felújítási stratégiát, a technológiai fejlesztéseket és a szolgáltatók hatékonyságát is. Nem lehet más a cél, mint hogy a felújítási ciklus tovább csökkenjen és elérje azt a szintet, amely biztosítja a hálózat hosszú távú fenntarthatóságát és a biztonságos ivóvízellátást.

Emellett érdemes megvizsgálni, hogy a felújítási ciklus számításának módszertana az évek során változott-e, mert egy módszertani változás is okozhat ilyen nagymértékű eltérést. Ha a módszertan nem változott, akkor a változás valódi, de további adatok (például felújított csövek anyaga, átmérője, stb.) szükségesek a pontosabb értelmezéshez.

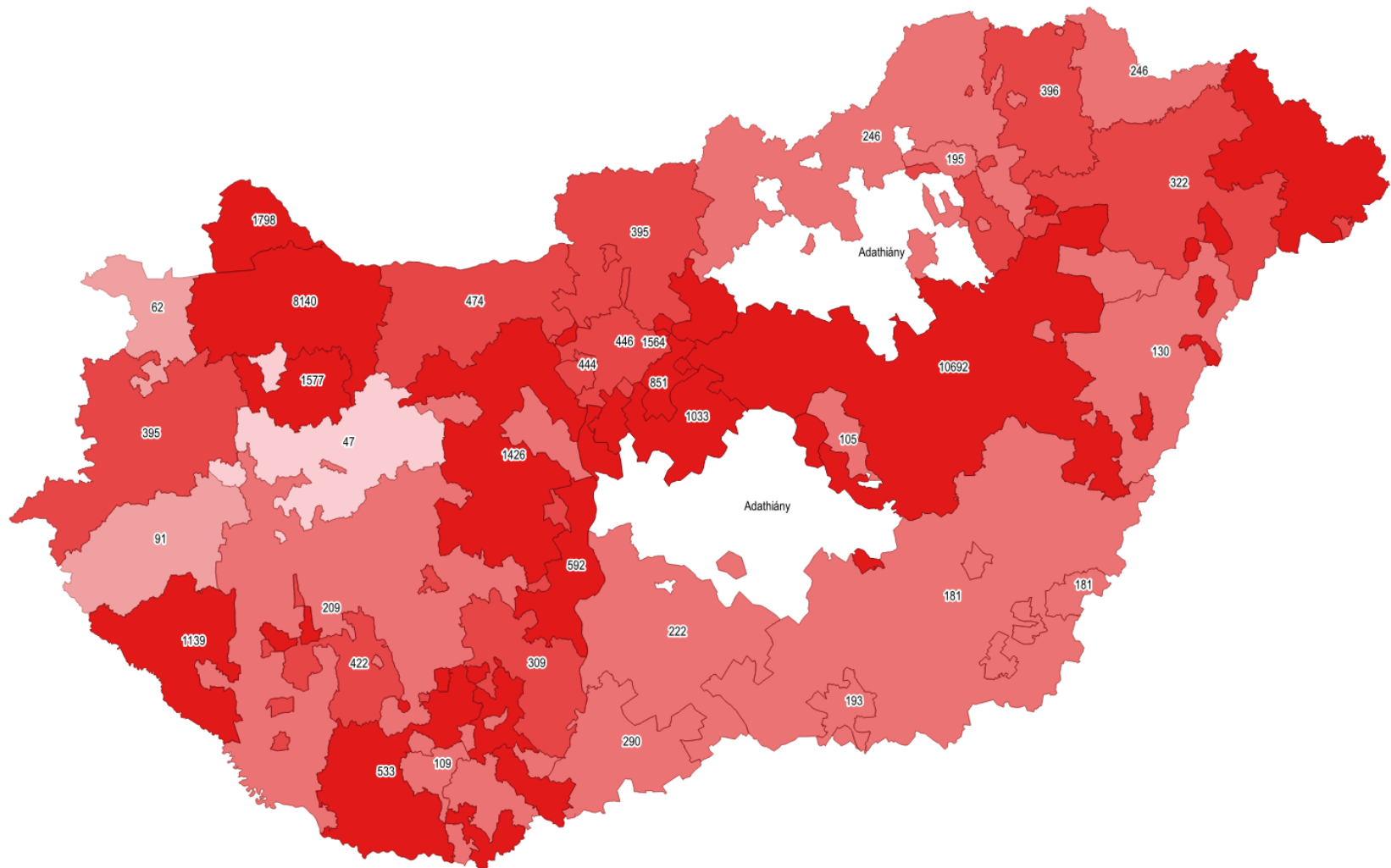
A teljesség miatt megemlítjük, hogy amennyiben a két felújítási számokat nem közölt szolgáltatót (BÁCSVÍZ Víz- és Csatornaszolgáltató Zrt. és Heves Megyei Vízmű Zrt.) kivesszük a teljes képből, akkor 253 évet, ha pedig a nem egységes adatokat közölt szolgáltatót is kivesszük a képből (Fővárosi Vízművek Zrt.), akkor 243 évet kapunk felújítási ciklusnak. Ebből is látható, hogy milyen fontos az adatok közzététele, hiszen csak ezek birtokában kaphatnak az elemzők pontos(abb) képet, és vonhatnak le helyes következtetéseket a teljes hálózat állapotára vonatkozóan.

Az ivóvízellátó rendszerek teljes felújításának várható időtávja a 2020-2023 között felújított vezeték hossz alapján (év)

A helyzet javulni látszik, de ismét meg kell jegyezni az adatoknak és azok részletességének hiányát. Mindenesetre még 2023-ban is túlnyomó többségben voltak azok a szolgáltatók, amiknél a ciklus 300+ évben mérhető, ami felújítási időtávként értelmezhetetlen.

Az ivóvízellátó rendszerek felújítási ciklusa 2023-ban (év)

(Minél magasabb az érték, annál sötétebb a terület.)

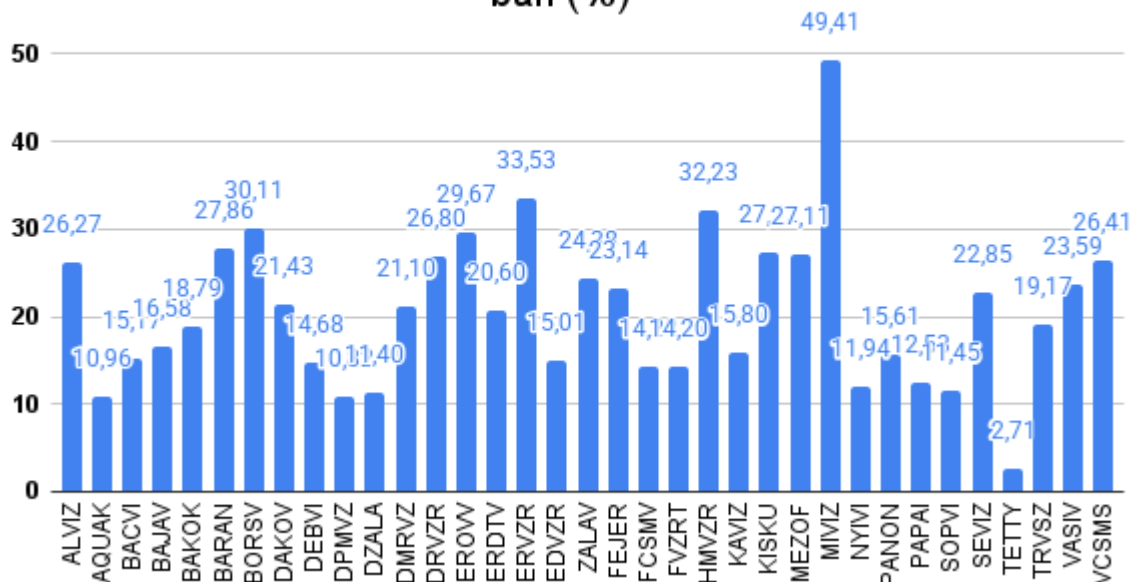
Az ivóvízellátó rendszerek hálózati veszteségének mértéke 2023-ban

Az ivóvízellátó rendszerek vízmérlege alapján veszteségként kell meghatározni azt a mennyiséget, amely a hálózatba betáplált tényleges vízmennyiség és az engedélyezett módon felhasznált (értékesített, ingyenesen átadott, technológiai célra felhasznált) mennyiség különbözete, vagyis minden olyan vízmennyiség, amely felhasználása nem engedélyezett vagy nem ismert. A gyakorlatban a veszteségek közé kell sorolni a nem engedélyezett (illegális) vízfogyasztást, a mérési pontatlanságokat, a hálózati szivárgásokat, a csőtörésből és üzemeltetési hibából adódó vízveszteségeket is.

A hálózati veszteség (%) mutatószáma az az arány, amely a hálózaton keletkezett veszteségek (m³) és a hálózatba ténylegesen betáplált vízmennyiség (m³) hányadosaként számítható.

A szolgáltatók által közölt adatok rendkívül széles skálán mozognak, 2,71% és 49,41% közötti hálózati veszteséget mutatva. Ez a hatalmas szórás rávilágít arra, hogy az ivóvízellátó rendszerek állapota és a veszteségek mértéke jelentősen eltér az ország különböző területein. A 49,41%-os veszteség rendkívül magas, ebből következően súlyos problémákra utal, miközben a százalékos érték több millió köbméteres pazarlást jelent.

Az ivóvízellátó rendszerek hálózati veszteség mértéke a 2023-ban (%)

Bár az országos átlag 20% körüli hálózati veszteségként mutatkozik, ez az érték is elfogadhatatlanul magas. Számos európai országban a hálózati veszteség 10% alatt van, ami azt mutatja, hogy Magyarországon jelentős potenciál van a veszteségek csökkentésére. A 20%-os átlag mögött egyértelműen az elavult infrastruktúra, a hiányos karbantartás, az esetleges rossz mérőrendszerek és elégtelen beruházások állnak.

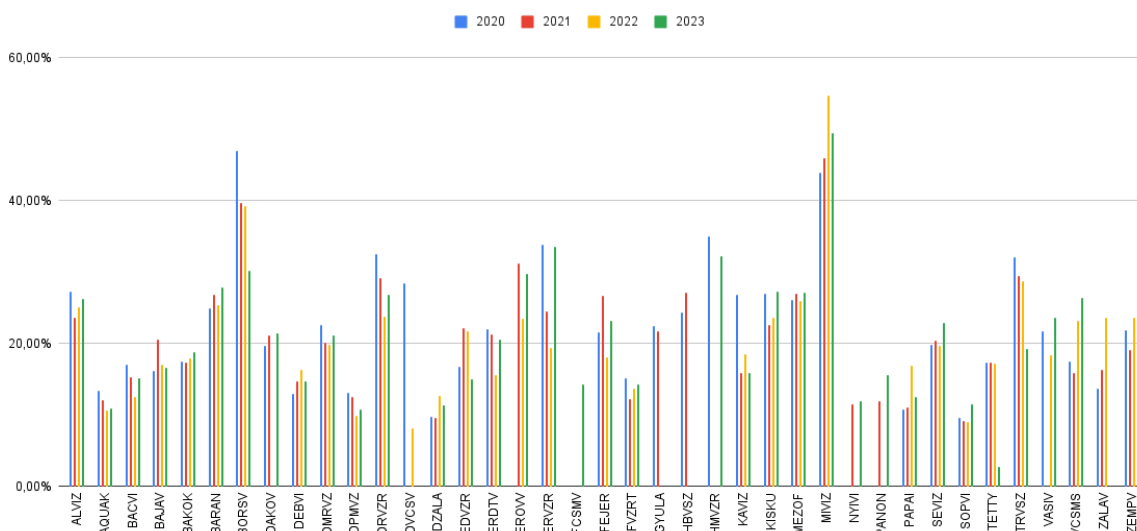
A legkisebb számolt érték 2,71%, a legnagyobb 49,41%, az országos átlag pedig 20,48%. A két szélsőséget itt is fenntartásokkal kell kezelni, mert bár a szolgáltatók azonos ismérvek alapján mérik és számolják ezeket az értékeket, mégis előfordulhatnak különbségek a mintavételben, mérési hibák vagy adatbeviteli problémák.

Vizsgált év	Hálózati veszteség
2020	21,98%
2021	19,51%
2022	19,51%
2023	20,48%

A rendelkezésre álló adatok alapján az ivóvízellátó rendszerek hálózati veszteségei a 2020 és 2023 közötti időszakban 19,51% és 21,98% között mozogtak. Ez azt jelenti, hogy a hálózatba betáplált vízmennyiség jelentős része nem jut el a fogyasztókhoz, hanem valamilyen módon elveszik. A veszteségek okai között szerepelhetnek a hálózati szivárgások, valamint a csőtörések és üzemeltetési hibák.

Fontos megjegyezni, hogy a rendelkezésre álló adatok csak négy évre terjednek ki, és a kapott adatok sem mindig megbízhatóak. Ezért messzemenő következtetéseket csak további évek vizsgálatával lehet levonni. A hálózati veszteségek csökkentése nemcsak a vízkészleteink megőrzése, de a víziközmű-szolgáltatók gazdaságos működése érdekében is kiemelten fontos.

Az ivóvízellátó rendszerek hálózati veszteség mértéke a 2020-2023 között (%)

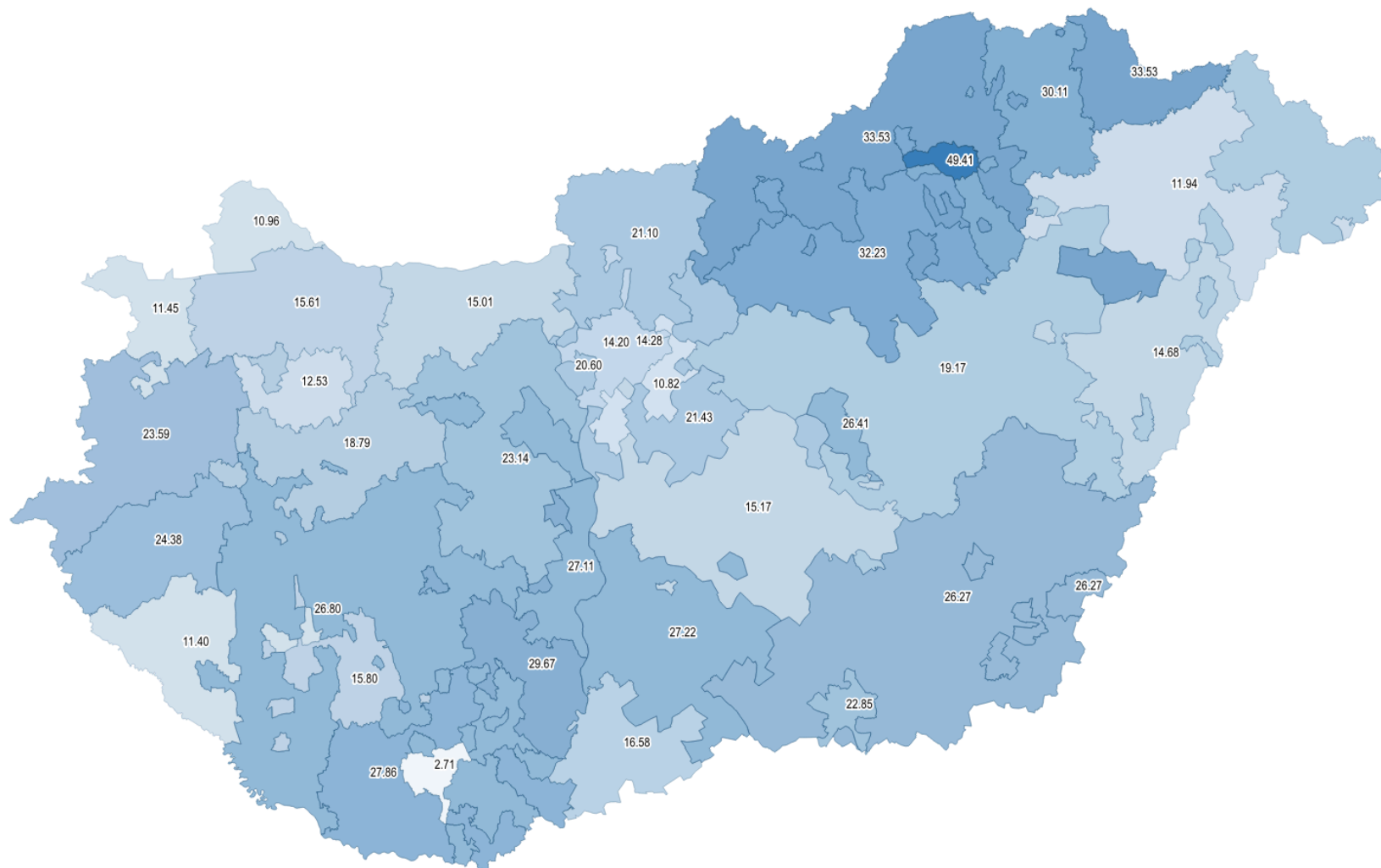
A hálózati veszteségek dinamikája évről évre változó képet mutat, ami tükrözi a víziközmű-szolgáltatók eltérő helyzetét és a hálózatok egyedi jellemzőit. A változó trendek

azt is mutatják, hogy a hálózati veszteségek mértéke nemcsak a tudatos erőfeszítésektől, hanem a véletlenszerű eseményektől is függ.

A beruházások jelentős hatással lehetnek a veszteség alakulására. Egy nagyobb csőcsere vagy a mérési technológia korszerűsítése rövid távon akár jelentős csökkenést is eredményezhet. Ugyanakkor a szerencse is szerepet játszik: egy nagyobb csőtörés vagy egy rejtett szivárgás váratlanul megnövelheti a veszteséget. Ezért fontos, hogy ne csak a pillanatnyi eredményekre fókuszáljunk, hanem hosszú távú stratégia legyen a hálózat folyamatos fejlesztésére és karbantartására.

A hálózati veszteségnél meg kell jegyeznünk, hogy az adatok szolgáltatói adatbázisban történő megjelenése akár egy éves eltérést is mutathat, a szolgáltatók többségénél alkalmazott évi egyszeri mérőóra-leolvasási gyakorlatnak köszönhetően.

Az ivóvízellátó rendszerek átlagos hálózati veszteség értéke 2023-ban (%)

(Minél magasabb az érték, annál sötétebb a terület.)

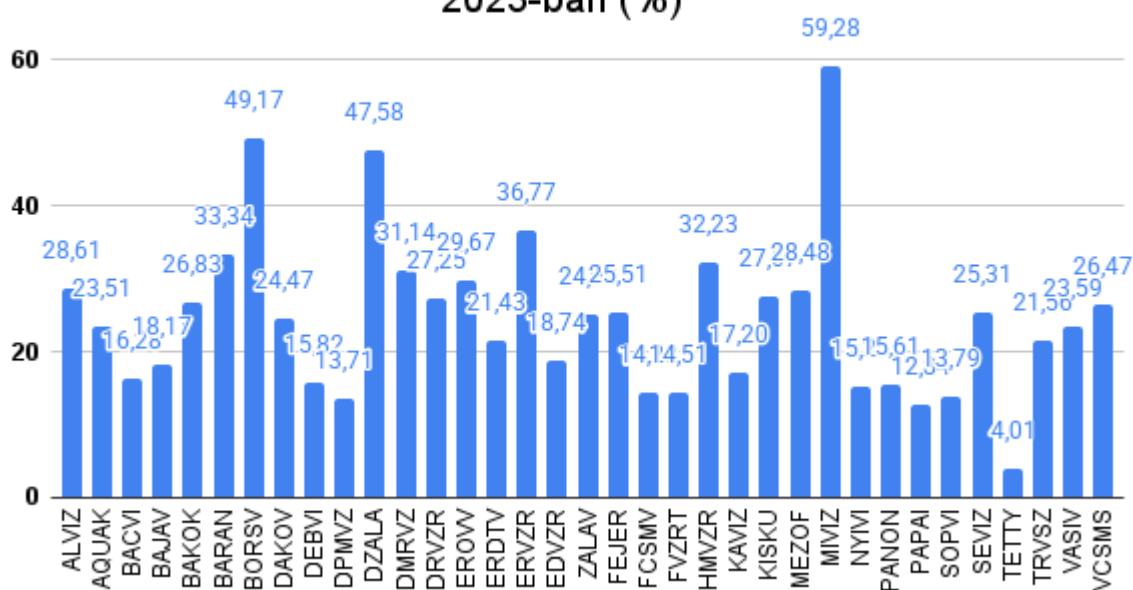
Az ivóvízellátó rendszerek értékesítési veszteségének mértéke 2023-ban

A hálózati veszteség értékénél szigorúbb mutató az értékesítési különbözet (Non-revenue water, NRW), ahol minden olyan vízmennyiség veszteségnek minősül, amely nem kerül kiszámlázásra, így veszteségnek értékeli az ingyenesen biztosított tűzvizet, a hálózat karbantartására, mosatására fordított technológiai vízfelhasználást is.

Ebből adódóan 10-20%-kal magasabb az értéke, mint a hálózati veszteségnek, ami az alábbi grafikonon is látszik. Az eddig sem túl szép kép tovább sötétedik: a hálózatba betáplált víz egyes helyeken 50% közeli vagy feletti mértékben veszik el, míg a legtöbb szolgáltatónál a 20-30% közötti sávba esik.

Néhány szolgáltatónál nem megfelelő bontásban szerepeltek az adatok, ezért a hálózati és az értékesítési veszteség mértéke ugyanakkora.

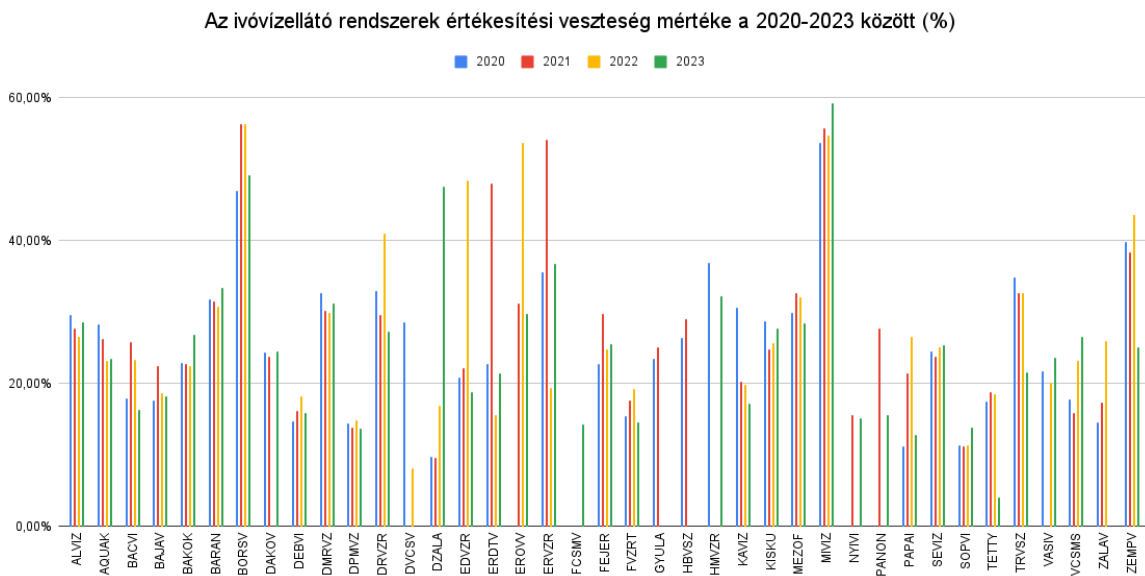
Az ivóvízellátó rendszerek értékesítési veszteség mértéke a 2023-ban (%)

Vizsgált év	Értékesítési veszteség
2020	24,40%
2021	26,22%
2022	27,35%
2023	23,20%

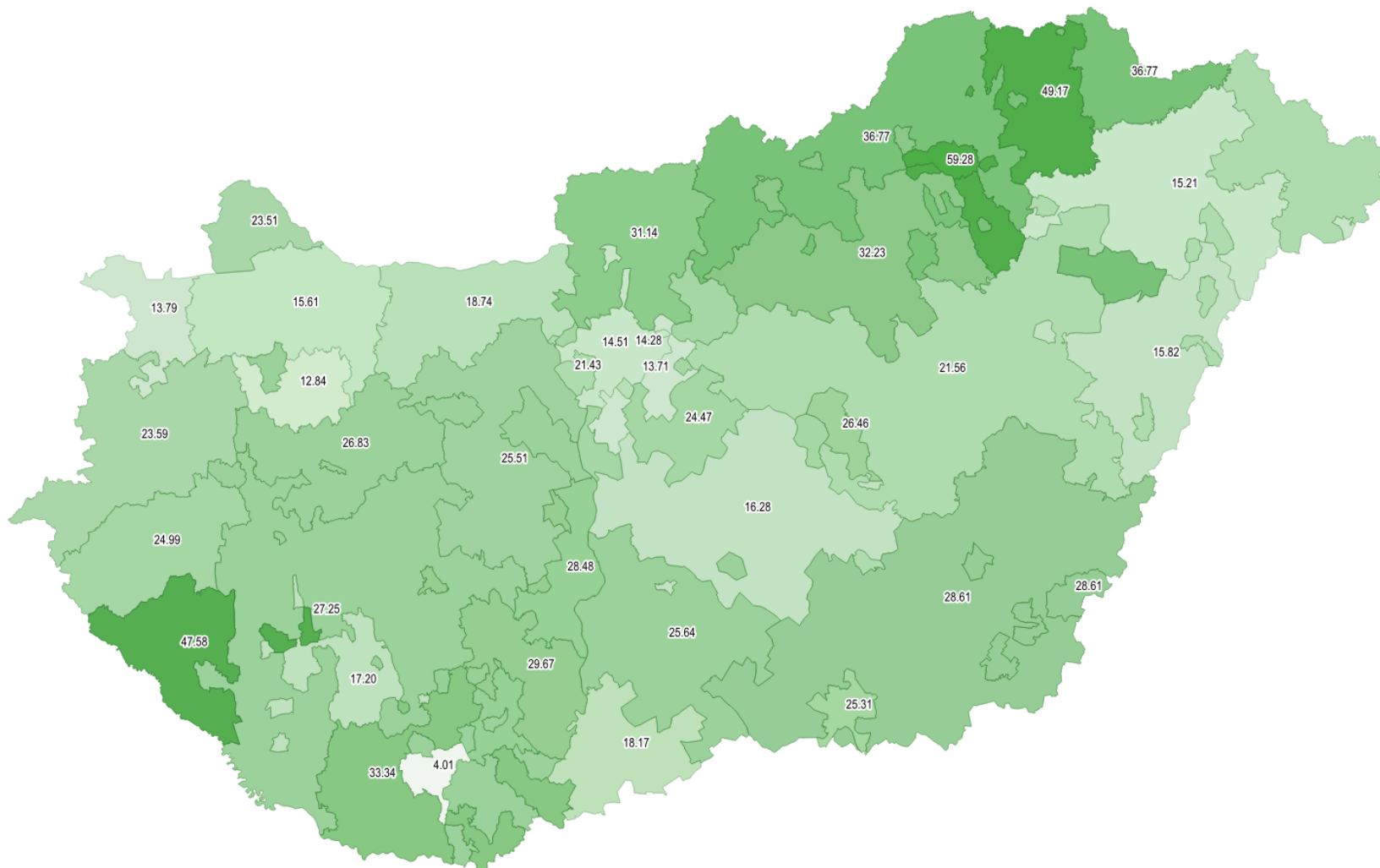
A legkisebb érték a 2023-as évre 4,01%, a legmagasabb 59,28%, az országos átlag 23,20%-ra tehető.

Az előző évek növekvő tendenciája megállt, sőt megfordulni látszik a 2023-as adatok tükrében. A rendszerszintű probléma azonban a javuló tendenciától függetlenül továbbra is fennáll, ami azt jelenti, hogy a jelenleginél több figyelmet kell fordítani a hálózatok felújítására.

A hálózati és az értékesítési veszteséget nehéz az adott évre pontosan megállapítani, mert a sok helyen alkalmazott éves leolvasás miatt az adatok egy része csúszhat egy évvel. Emiatt csak folyamatában, a korábbi évekkkel összehasonlítva érdemes következtetéseket levonni a kapott adatokból.

Az ivóvízellátó rendszerek átlagos értékesítési veszteség értéke 2023-ban (%)

(Minél magasabb az érték, annál sötétebb a terület.)

Tulajdonosi viszonyok tükröződése

2021. január 1-jén megkezdte működését a Nemzeti Vízművek Zrt., amely az állami tulajdonú víziközmű-szolgáltatók és víziközmű-rendszerek felett gyakorolja az államot megillető tulajdonosi jogokat és kötelezettségeket.

Ezzel egy időben az új szabályozás lehetővé tette az önkormányzatoknak és a tulajdonukban lévő szolgáltatóknak, hogy a víziközmű-szolgáltatóhoz tartozó önkormányzati vagyonelemeket önkéntesen átadják az állami tulajdonos számára. Vagyis amennyiben egy önkormányzat és a tulajdonában lévő víziközmű-szolgáltató így dönt, nemcsak a közszolgáltatási kötelezettséget és az ezzel járó feladatokat, de az ehhez tartozó vagyonelemeket is ingyen átadja a Nemzeti Vízművek Zrt.-nek.

A tulajdonosváltási folyamat 2023-ban indult be igazán, amikor az ivóvíz-szolgáltatás minőségi és megbízható fenntartása olyannyira kilátástalannak bizonyult az egyébként is nehéz anyagi helyzetben lévő önkormányzatok számára, hogy sokuk szabadulni igyekezett az addigra végképp finanszírozhatatlanná vált víziközmű-szolgáltatójától.

Míg 2022-ben 5 többségi állami tulajdonban lévő víziközmű-szolgáltató volt, 2023-ban már 18, így többségbe kerültek az állami tulajdonban lévő szolgáltatók. Mivel a korábbi tanulmányok összehasonlították az önkormányzati és állami tulajdonú víziközmű-szolgáltatók értékeit, ez jelen tanulmányból sem maradhat ki, hiszen egy újabb szempont mentén teszi lehetővé az adatok elemzését és értelmezését.

2022	Többségi önkormányzati tulajdonban lévő víziközmű-szolgáltató	Többségi állami tulajdonban lévő víziközmű-szolgáltató	Országos átlag
Fajlagos hibák	0,61 db/km	1,57 illetve 1,13 db/km	1,10 db/km
Felújítási ciklus	386 év	386 illetve 236 év	324 év
Hálózati veszteség	14,80%	22,35 illetve 25,81%	19,51%
Értékesítési veszteség	20,84%	36,23 illetve 29,88%	27,35%

A többségi állami tulajdonban lévő szolgáltatók esetén két szám szerepel: az első érték a 2022-höz képest korábban is állami tulajdonban lévő, a második érték a Nemzeti Víziközművekbe integrálódás során állami tulajdonba került szolgáltató értéke.

A 2023-as adatok segítségével számolt értékek ismét azokat az összefüggéseket mutatják, mint az előző években. A fajlagos hibaszám, a hálózati veszteség és az értékesítési veszteség tekintetében az önkormányzati tulajdonú szolgáltatók kedvezőbb értékeket tudnak felmutatni, a felújítási ciklus tekintetében viszont az állami tulajdonú szolgáltatók teljesítenek jobban.

2023	Többségi önkormányzati tulajdonban lévő víziközmű-szolgáltató	Többségi állami tulajdonban lévő víziközmű-szolgáltató	Országos átlag
Fajlagos hibák	0,86 db/km	1,08 db/km	0,99 db/km
Felújítási ciklus	409 év	228 év	280 év
Hálózati veszteség	16,19%	24,95%	20,48%
Értékesítési veszteség	17,67%	28,95%	23,20%

A 2022-es állapothoz képest vegyes képet kapunk. A fajlagos hibaszám és a felújítási ciklus tekintetében az önkormányzati tulajdonú szolgáltatók rontottak, míg az állami tulajdonú szolgáltatók javítottak a korábbi eredményükön. A hálózati veszteség mértéke az önkormányzati tulajdonú szolgáltatóknál javult, az értékesítési veszteség viszont nőtt, míg az állami tulajdonú szolgáltatóknál mindkét érték javult.

Összességében az látható, hogy az állami tulajdonú szolgáltatók szinte minden vizsgált mutatóban javulást értek el, míg az önkormányzati tulajdonú szolgáltatók többsége romló tendenciát mutat. Ez jelentheti azt, hogy a tulajdonosi struktúra jelentős hatással van a szolgáltatók hatékonyságára és eredményességére, de egyelőre túl korai ilyen következtetést levonni a jelenlegi számokból. Egyelőre annyit állíthatunk, hogy a következtetés helyessége valószínű, ha viszont a következő években is folytatódik a tendencia, már nagy biztonsággal kijelenthető.

Az állami tulajdonú szolgáltatók biztosan saját előnyükre tudják fordítani a központosított forráselosztást, a stratégiai fejlesztések összehangolását és talán a hatékonyabb üzemeltetés ist. Ezen szolgáltatók felújítási ciklusa látványosan javult, köszönhetően a ráfordított összegeknek, de az üzemeltetési mutatók nem követték ezt a tendenciát. Az önkormányzati szolgáltatók számára a kihívást a szigetszerű működés és az eddig felsorolt összes probléma jelenti.

A fenntarthatatlan fenntartásának előzményei

2012 előtt az akkor még többségében önkormányzati tulajdonban lévő víziközművekből szolgáltatott ivóvíz díját a települési önkormányzatok (a fővárosban a Fővárosi Önkormányzat) képviselő-testülete állapította meg (1990. évi LXXXVII. törvény az árak megállapításáról). Az egyes helyhatóságok a szolgáltató érdekei mellett figyelembe vették (vagy vehették) a település költségvetési adottságait, a fogyasztók anyagi és szociális helyzetét, de saját politikai érdekek érvényesülését sem zárhatjuk ki. Ez a szétaprózott szabályozási rendszer nem segítette a többszázféle díjszabás egymáshoz közelítését, miközben alig, vagy csak véletlenszerűen vette figyelembe a 2000-ben elfogadott EU Vízközmű-szolgáltatásról szóló irányelv szempontjait.

2012-től a "2011. évi CCIX. törvény a víziközmű-szolgáltatásról" (a továbbiakban Vksztv.) megteremtette a víziközművek szabályozásának egységes, korábbi hiányosságokat is pótló rendszerét. Azonban sajnálatos módon ez a rendszer nem valósult meg.

A jogszabály a közműves ivóvízellátás hatósági díjának megállapítására és a díjszabás kezdő időpontjának meghatározására a víziközmű-szolgáltatásért felelős minisztert hatalmazza fel, aki döntéséhez támaszkodhat a Magyar Energetikai Hivatal – mai nevén Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal (a továbbiakban Hivatal) – javaslatára. A szolgáltató érdekeit hivatott biztosítani a költségmegtérülés elve, amely alapján a víziközmű-szolgáltatónak a díjszabásban érvényesíteni lehet és kell az indokolt működési, fenntartási, adminisztratív, beruházási, értékcsökkenési (stb.) költségeit. A díjaknak elő kell segíteni a legkisebb költségű, azonban folyamatos és biztonságos szolgáltatást és a hatékony gazdálkodást.

A víziközmű-szolgáltatás sajátossága miatt a fogyasztónak nincs lehetősége számára kedvezőbb szolgáltatót választani, nem jön létre piaci szabályozó mechanizmus. A fogyasztó érdekének érvényesítését pótolja a Hivatal hatósági felügyelete a víziközmű-szolgáltatás vonatkozásában: a szolgáltató által sorolt díjmeghatározó tényezők indokoltságát a Hivatal ismeri el. Ugyanakkor az állami szabályozási, hatósági feladatkörök mellett a Vksztv. előrevetíti az állam nagyobb szerepvállalását a szolgáltatás végzésében is.

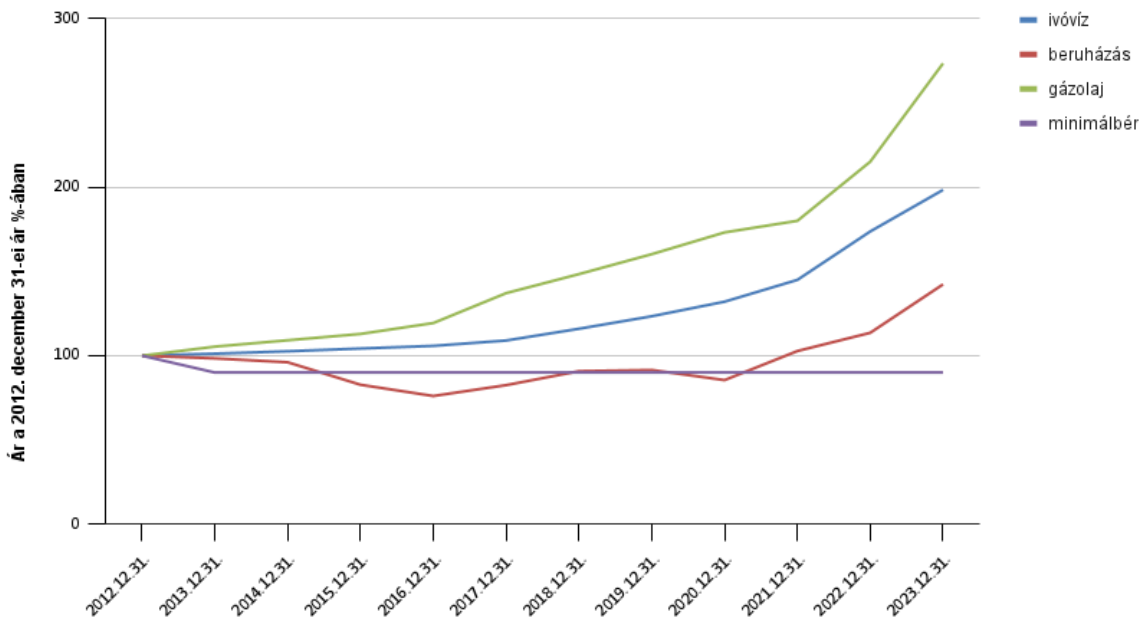
A rövid áttekintésből is látható, hogy a törvény a költségmegtérülés elvén és a díjképzés rendszerén keresztül megteremtette az ivóvíz szolgáltatók kiegyensúlyozott és kiszámítható működéséhez, a szükséges fejlesztések, pótlások és karbantartások elvégzéséhez szükséges anyagi feltételek átlátható lehetőségét. Ezt a lehetőséget azonban az állam sohasem biztosította.

A Vksztv. átmeneti rendelkezése az egyes szolgáltatók díjképzési gyakorlatának elemzése nélkül, egyöntetűen lehetővé tette a 2011. december 31-én alkalmazott bruttó díjhoz képest legfeljebb 4,2 százalékkal magasabb díjak alkalmazását. Ezzel a lehetőséggel a szolgáltatók kisebb-nagyobb mértékben éltek vagy nem éltek. Az általánosan engedélyezett 4,2% díjemelés és az egyes szolgáltatók költségmegtérülése között nem érdemes összefüggést keresni.

A rezsitörvény (2013. évi LIV. törvény a rezsicsökkentések végrehajtásáról) a 2013. július 1-jét követő időszakra elrendelte a víziközmű szolgáltatás lakossági alapidíjának és fogyasztással arányos díjának (tarifájának) a 2013. január 31-ei díjtételek legfeljebb 90%-án, míg a nem lakossági felhasználók számára a 2013. január 31-én alkalmazott díjakon történő befagyasztását.

Ez a díjszabás a jelen tanulmányban vizsgált időszak, 2023 év végéig állandósult. A döntést minden bizonnyal kedvezően fogadták a fogyasztók, azonban tudjuk, hogy nincsen ingyen ebéd: egy a jelenben meg nem fizetett költség később más formában erőteljesen, sokkal mértékben jelenhet meg, és valakinek meg kell azt fizetnie. Feltételezhető, hogy ezt az elvet a jogalkotó is ismerhette, legfeljebb azt nem lehetett látni előre, hogy a jövőbeli infláció, a költségelemek árának alakulása mikor hozza el ezt a bizonyos „későbbi” időpontot.

Inflációval korrigált árak és díjak értéke 2012-2023 között

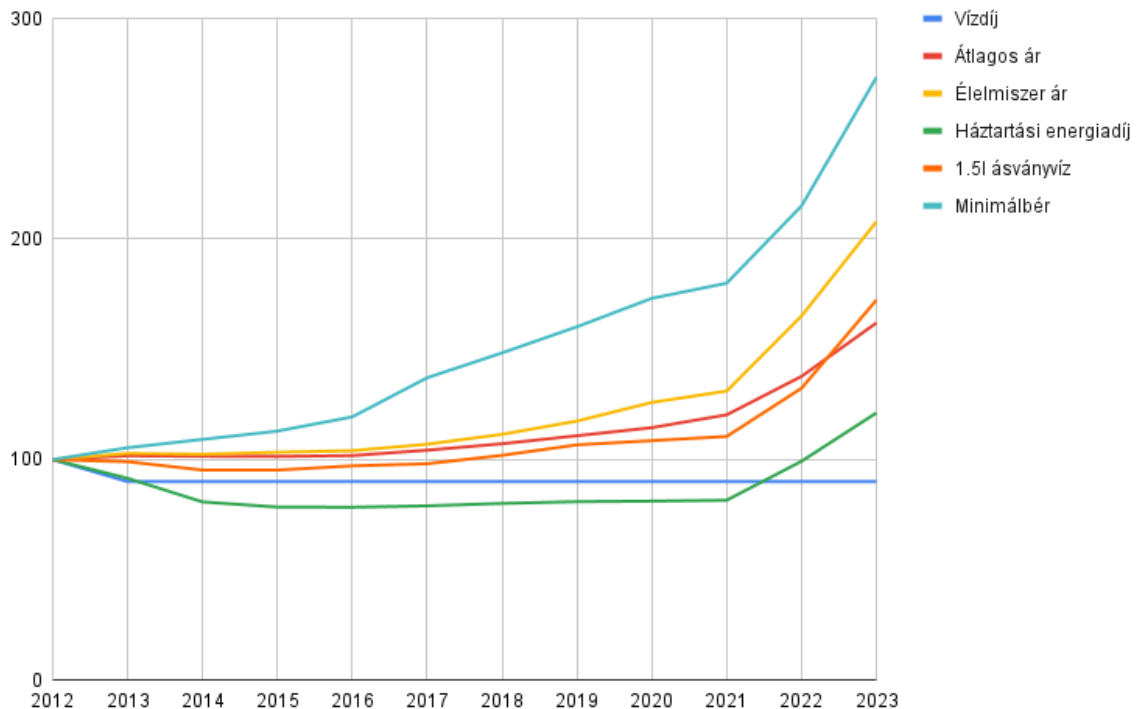

Azonban a 2013 utáni években az infláció előbb mérsékelten, majd egyre gyorsuló tempóban emelte a víziközmű-szolgáltatók költségeit. Évről évre nőtt az ivóvíz-szolgáltatás egyre magasabb költségei és a befagyott díjbevételek közötti szakadék. Ezt a szakadékot szemlélteti a fenti grafikon néhány fontos költségképző elemet kiemelve.

Az infláció és a bérköltség növekedésének előre nem látható, bizonytalan terhét sajátos módon ellensúlyozta a jogalkotó: a közművezeték adó (2012. évi CLXVIII. törvény a közművezeték adójáról) és felügyeleti díj előre látható, biztos terheivel.

Eközben a fogyasztók számára is inflálódott a mindennapi élet, de ezt az ivóvízre vetítve nem érezték, hiszen a díja ugyanannyi maradt. A vizsgált 2013 és 2023 közötti, tíz éves időszakban az átlagos infláció 162%, az élelmiszer infláció 208%, a 1.5 literes ásványvíz inflációja pedig 172% volt, míg a minimálbér emelkedése 273%. Mindeközben a háztartási energia díja összesen 20%-os mértékben kétszer is rezsicsökkentésen esett át, de 2022-ben és 2023-ban már emelkedett, mindkét évben 20%-ot meghaladó mértékben.

Inflációval korrigált árak és díjak értéke 2012-2023 között

Egy köbméter ivóvíz átlagára 2023-ban 298 forint, ami literre számolva 30 fillér, míg ugyanez ásványvízben 120 forint.

A meglepően és értelmetlenül az arányos közteherviselés elvére hivatkozva bevezetett közművezeték adó alanya állami és önkormányzati tulajdon esetén szokatlanul nem a tulajdonos, hanem az üzemeltető. Ez az adónem különös módon nem árképző elem, így nem hárítható át a szolgáltatást igénybe vevő fogyasztókra. Az évi több mint 14 milliárd forint terhet a víziközmű-szolgáltatók viselik. Ez a befizetés eleve felborítja a költségmegtérülés elvét.

A 2013 nyarától érvényes árképzés alapja a korábbi önkormányzati hatáskörben meghatározott fogyasztási díj volt, ami nem feltétlenül igazodott a szolgáltatók elismerhető, indokolt költségeihez. A nagyobb arányú fejlesztéseket tervező önkormányzatok beépíthették az árba a magasabb tartalék képzését, más helyhatóságok a lakosság szociális helyzetét, teherbíró képességét mérlegelve dönthettek az anyagi hozzájárulás vállalásáról, amennyiben volt erre lehetőségük.

Így a 2013-2023 közötti tíz éves időszak első éveiben a víziközmű szolgáltatók nem egyforma gazdasági és gazdálkodási helyzetből indulhattak. De előbb vagy utóbb valamennyien felélték az esetlegesen felhalmozott korábbi tartalékaikat, felhasználták a meglévő készleteiket és drasztikusan csökkentették a felújításokat. Takarékoskodtak a nyugdíjba vonult szakemberek pótlásával és elhalasztották a beruházásokat. A Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint az országos lakásállomány vezeték ivóvízzel történő

ellátása a 95%-os értéken megrekedt. A szolgáltatóknak nincs forrásuk az országosan 20% körüli hálózati vízveszteség vagy a 300+ éves felújítási ciklus csökkentésére.

A víziközmű szolgáltatók ágazati támogatása, tulajdonosi hozzájárulása csak időleges segítséget jelent, de nem oldja meg a rendszerszinten kötelezően jelentkező alulfinanszírozást. Amíg a 2013-at követő első években a szolgáltatók túlnyomó többsége önkormányzati többségi tulajdonba tartozott és az állam mindösszesen 5 víziközmű-szolgáltató esetében gyakorolta a többségi tulajdonosi jogokat, a tulajdonosi hozzájárulások jelentős része az tulajdonos önkormányzatokat terhelte.

Ilyen tulajdonosi arányok mellett az önkormányzati tulajdonban lévő szolgáltatókat terhelő közterhek (mint a közműadó) hozzájárulhattak az állami többségi tulajdonba tartozó víziközmű-szolgáltatók veszteségeinek (bevétellel nem fedezett kiadásainak) enyhítéséhez. (Fontos megjegyezni, hogy a jogalkotó nem rendelkezett a közművezetékek adójaként befizetett összegek felhasználási feltételeiről.)

A 2020-as években a víziközmű-ágazatot sújtó rezszi-intézkedés kedvezőtlen hatását elmélyítette az energiaárak ugrásszerű megnövekedése. Az elszabadult energiaárakat nemcsak a szolgáltatók nem tudták kigazdálkodni, de az az önkormányzatok költségvetését is jelentősen megterhelte, így azok tulajdonosként egyre nehezebben tudtak hozzájárulni a víziközmű-szolgáltatók működőképességének fenntartásához.

2021. június 13-tól lehetővé vált, hogy az ellátásért felelős önkormányzat a víziközmű-vagyont és az ellátás felelősségét térítésmentesen átruházza az államra (2021. évi LXVIII. törvény egyes energetikai és közszolgáltatási tárgyú törvények módosításáról). A felhatalmazás alapján a Nemzeti Vízművek Zrt. integrációs folyamatot indított, melynek eredményeként 2023 végéig újabb 5 szolgáltató került többségi állami tulajdonba, és körvonalazódott, hogy további önkormányzatok is kényszerpályára kerülnek, akik így minden erőfeszítésük ellenére kénytelenek lesznek lemondani az ivóvíz-szolgáltatás felelősségéről.

Ezzel azonban csökken a többségében önkormányzati tulajdonú szolgáltatóktól befolyó különadók összege is, miközben emelkedik az állami tulajdonú víziközmű-szolgáltatók díjbevétellel nem fedezett költségigénye. (Több lesz az eszkimó és kevesebb a foka).

2023 végére láthatóvá vált, hogy az addigi finanszírozási rendszer fenntarthatatlan. A legcélszerűbb megoldás a közművezeték adó eltörlése és az ivóvíz fogyasztását terhelő áfa 27%-ról 5%-ra csökkentése lett volna, a fogyasztási díjak változatlanul hagyása mellett. Erre a Víz Koalíció már többször tett javaslatot, azonban a javaslat nem talált fogadtatásra a jogalkotónál. Talán mert ez a módosítás az önkormányzati tulajdonba tartozó szolgáltatókat is segítené, és így elhúzódna az Integrációs Program megvalósítása. Nem tudjuk.

A nem lakossági felhasználók víziközmű-szolgáltatási díjának változása

A fenti történeti kitekintés után 2023-ra egyértelművé vált, hogy a víziközmű-szolgáltatással valamit kezdeni kell, mert a szolgáltatók egyre kevésbé urai helyzetnek a rájuk nehezedő nyomás és a konzervált nehézségek miatt.

Az Országgyűlés 2023 végén törvényt alkotott a Vksztv. módosításáról (2023. évi LXXVII. törvény a víziközmű-szolgáltatásról szóló 2011. évi CCIX. törvény módosításáról). A november 27-én kihirdetett jogszabály figyelembevételével kiadott miniszteri rendeletek új – és egyértelműen átmeneti – helyzetet teremtettek a víziközmű-szolgáltatók finanszírozásában.

A jogalkotó a víziközmű-szolgáltatók kiadásai és bevételei közötti szakadék betömésére nem a már említett áfa-csökkentést vagy a közműadó eltörlését választotta, hanem egy részét a nem lakossági fogyasztókra hárította (25/2023. (XII. 13.) EM rendelet a nem lakossági felhasználók víziközmű-szolgáltatási díjának megállapításáról). A rendelet a nem lakossági fogyasztók közműves ivóvíz-ellátására országosan egységes nettó 576 Ft/m³ fogyasztási díjat, valamint az átfolyási átmérőtől függő alapdíjat ír elő nettó 841-609.654 Ft/hó összeghatárok között. A rendelet a lakossági fogyasztási és alapdíjakat változatlanul hagyta.

Sajnálatos, hogy a szabályozás nem tesz különbséget a felhasználók társadalmi szerepvállalása között: kórházakra, iskolákra, idősek otthonára, szociális létesítményekre ugyanaz a díjszabás vonatkozik, mint az autósóra, kutyakozmetikára vagy éppen akkumulátorgyárra.

Az országosan egységes nettó 576 Ft/m³ fogyasztási díj nem tekinthető kirívóan magasnak. A nem lakossági fogyasztók a korábbi – szolgáltatóként és településenként eltérő – díjszabást figyelembe véve hasonló tarifát fizettek, az országos átlag 371 Ft/m³ volt. Így a változás néhány szolgáltató esetében a fogyasztással arányos díj csökkenését eredményezte, a szolgáltatók többsége esetében azonban a tarifa emelkedésével járt.

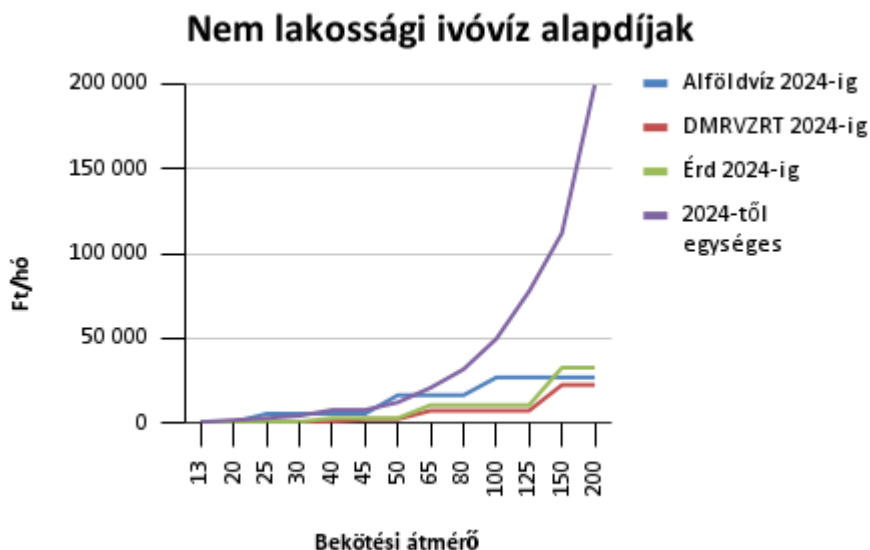
Drasztikusabb a változás a nem lakossági fogyasztók vízfogyasztási alapdíjának tekintetében. Az alapdíj (rendelkezésre állási díj) fizetésének kötelezettsége megszokott a szolgáltatások – elsősorban a vezetékes szolgáltatások – esetében: a szolgáltatónak a fogyasztástól függetlenül is működtetnie kell a hálózatot és el kell végeznie a karbantartását.

A vezetékes ivóvíz esetében az egyes szolgáltatók eltérően vették figyelembe a nem lakossági fogyasztók feladatkörét: több önkormányzat a saját intézményei, esetenként a településen működő hatóság számára nem szabott ki alapdíjat. Arra is van példa (pl. Kistelek, vagy Makó), hogy az ipari fogyasztók mentesültek az ivóvíz alapdíjának fizetése alól.

A legtöbb szolgáltató az alapdíjat – a 2024-től érvényes díjszabáshoz hasonlóan - a bekötővezeték átmérőjének méretéhez igazítva határozta meg. Kivételnek tekinthető a Fővárosi Vízművek: a szolgáltató nem lakossági ügyfelei az átlagos napi ivóvíz felhasználás

mennyisége alapján fizettek alapdíjat 2023-ban, évi bruttó 18.897,60 Ft és 112.623,60 Ft értékhatárok között (ez havonta nettó 1.240-7.390 Ft alapdíjnak felel meg).

Hogy a nem lakossági fogyasztók ivóvíz fogyasztására 2024-től bevezetett alapdíj hogyan viszonyul a korábbi alapdíjakhoz, néhány kiragadott, de átlagosnak tekinthető szolgáltató díjszabásán keresztül mutatjuk be. A jobb összehasonlíthatóság érdekében a grafikon a még speciálisnak nem tekinthető 200 mm-es bekötési átmérőig mutatja az adatokat.

Nem ismeretes, hogy az egyes bekötési átmérőhöz rendelt alapdíjak meghatározását milyen számítások, hatásvizsgálatok előzték meg (ha egyáltalán voltak ilyenek), de látható hogy egyes nem lakossági fogyasztók esetében a tarifa-változás – a szokásos vízfelhasználás mellett – nagyságrendekkel emelhetette meg a havi számla összegét. Az Alkotmánybíróságot is megjárta az a beadvány, amely szerint a panaszos víziközmű díja a 2023 utolsó két hetében fizetett bruttó 4.197 forintról 2024 első két hetében bruttó 67.861 forintra, több mint tizenhatszorosára emelkedett (az Alkotmánybíróság 3387/2024. (XI. 8.) AB Határozata).

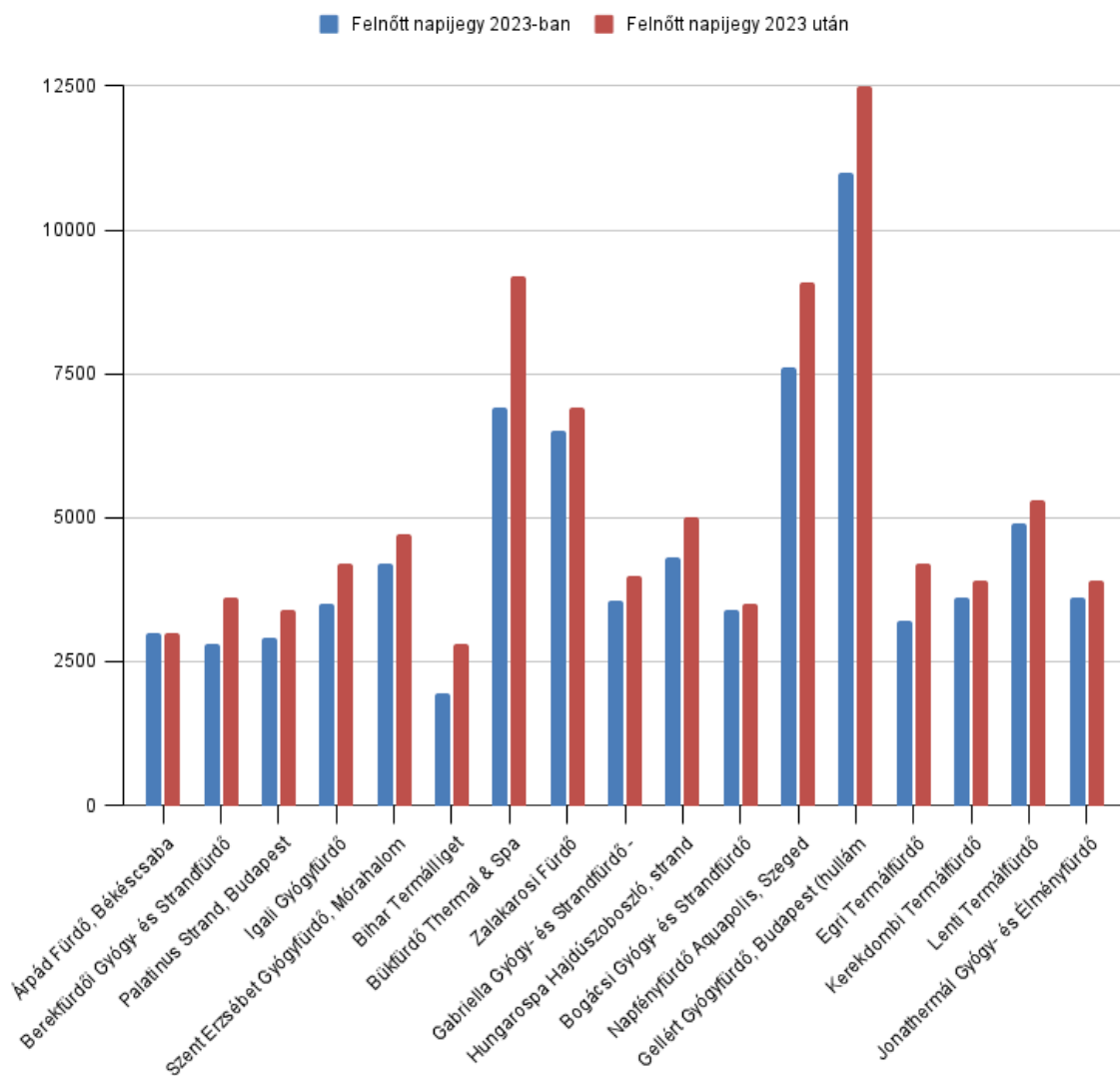
A tarifa ilyen mértékű emelése többféle ellenintézkedést válthat ki a nem lakossági felhasználókból. Elsősorban ellenőrzik a bekötővezeték átmérőjét és annak szükségességét (amivel a többségük valószínűleg korábban sohasem foglalkozott), majd intézkednek a kisebb átmérőjű, de elégséges bekötővezeték cseréjéről. (A rendelet kihirdetését követő karácsonyi és újévi időszakban esélyük sem volt bármilyen műszaki módosítás elindítására.) Feltehetően lesznek olyan, az otthonukat telephelyként használó kisvállalkozók, akik korábban a vállalkozásuk költségeként számolták el az ivóvízfogyasztást, de az új helyzetben kedvezőbbnek látják az átjelentkezést a lakosság fogyasztó kategóriába.

Ezekkel az ellenintézkedésekkel megjósolhatatlan mértékben, de fokozatosan csökken a nem lakossági fogyasztóktól várható díjbefizetés összege. Figyelembe véve, hogy eközben az infláció és a bérszínvonal emelkedése a jövőben is kifejti hatását, várható, hogy a víziközmű-szolgáltatók díjbevétele kiesésének nem lakossági fogyasztókra terhelése csak ideig-óráig oldja meg a víziközmű-szolgáltatók többlet finanszírozását. Erre azért is lehet számítani, mert a korábbi években az egyes szolgáltatók díjbevételeinek átlagosan 2,5%-át

fizették a nem lakossági fogyasztók, így a nem lakossági fogyasztók díjainak emeléséből nem várható jelentős bevétel növekedés.

Ráadásul a nem lakossági szolgáltatók többsége a vízdíj emelkedését vélhetően ráterheli a fogyasztókra. Szemléletes, hogy a gyógy- és termálfürdők (ne feledjük, hogy ezek a szolgáltatók a vezetékes vizet csak kommunális célokra használják), a belépődíjakat 2024-től átlagosan 16%-kal megemelték. Nem állítjuk, hogy ez csak a vízdíjuk növekedésének következménye, de minden bizonnyal ez a tétel is hozzájárult a szükséges áremelésekhez.

Gyógy- és termálfürdő belépőjegy árak

A nem lakossági fogyasztók és lakossági szolgáltatásokat végző vállalkozások megnövekedett vízdíj költségeinek ráterhelése a szolgáltatást igénybevevő állampolgárokra azzal a következménnyel is jár, hogy a lakossági ivóvíz-szolgáltatás költsége és díjbevétele

közi különbség eltüntetését a társadalom vízszegénységben élő tagjai (pl. a saját kútjuk vizét fogyasztók) is finanszírozzák.

Az egyes víziközmű-szolgáltatók ellátási területeinek eltérő lakossági, gazdasági és vállalkozási helyzete miatt a nem lakossági fogyasztóktól várt díjbevétel többlet nem ott, vagy nem feltétlenül ott jelentkezik, ahol a lakossági fogyasztók részére szolgáltatott ivóvíz költsége és díja közötti különbség a legjelentősebb. Így egyes szolgáltatók az elismert és indokolt költségeiknél magasabb bevételt realizálhatnak, míg más szolgáltatók veszteségeit érdemben nem csökkentik.

Ezért a nem lakossági vezetékes vízfogyasztók egyoldalúan újraszabályozott díjrendszere szükségszerűvé tette a bevételek víziközmű-szolgáltatók közötti átcsoportosítását. Ennek érdekében rendelkezett az ágazati miniszter a Víziközmű-fejlesztési és Ellentételezési Alap létrehozásáról és működési szabályairól. A kellő átgondoltság hiányát jelzi, hogy a 2023. december 13-án kihirdetett jogszabályt már december 31-én módosítani kellett. (24/2023. (XII. 13.) EM rendelet a Víziközmű-fejlesztési és Ellentételezési Alapról)

Víziközmű-fejlesztési és Ellentételezési Alap

A Víziközmű-fejlesztési és Ellentételezési Alap (továbbiakban Alap) feltételezhetően a súlyosan forráshiányos helyzet ellensúlyozására került kialakításra, és számos szolgáltatónak jelenthet tényleges segítséget. Ugyanakkor nem szabad figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy ez ismét egy olyan intézkedés, ami csak akut esetekben jelenthet megoldást az olyan évek vagy évtizedek óta fennálló problémákra, mint az országos elosztóhálózatok, szolgáltatói ingatlanok és vagyontárgyak állapota. Nem beszélve arról a rengeteg ivóvíz- és szennyvízszivattyúról, amelyeket ugyancsak a szolgáltatók üzemeltetnek (vagy pont az a probléma, hogy nem tudnak optimálisan üzemeltetni) a különböző vízügyi ágazatokban.

Mivel az Alapba befizető és ellentételezésre jogosult szolgáltatók egyaránt csak meghatározott célokra költhetik a rendelkezésre álló pénzügyi keretet, sokkal célszerűbb lenne az Alap forrásainak elosztásakor a rekonstrukciókat és az elhasználdott rendszerek felújítását alapul venni. Az alapanyag és fenntartási költségek elszámolhatósága nem ösztönzi sem a szolgáltatókat, sem a tulajdonosokat a felújításokra, így továbbra is az üzemeltetésre fókuszálnak, ami nem javítja érdemben a rendszer fenntarthatóságát. Utóbbi azért is fontos, mert a szolgáltatóknál dolgozó szakembereknek és a munkavállalóknak nem csupán a létszámuk csökkent az elmúlt években (miközben az általuk kiszolgált fogyasztók száma folyamatosan növekszik), hanem ezzel és az üzemképesség szinten tartásával egyenes arányban az értékes idejük is, amit a felújítási munkákra lehetne fordítani.

Bízunk benne, hogy az intézkedés olyan lehetőségeket és megoldásokat fog eredményezni a szolgáltatók számára, ami segíthet a sok éve stagnáló költségvetési állapotokon. Ennek hatását minden bizonnyal csak fokozatosan érzékeljük majd, hiszen ezeknek a forrásoknak a felhasználásához előbb átfogó, észszerű gazdálkodási tervezés és felelős döntés-előkészítés szükséges.

A legnagyobb hátránya ennek a struktúrának az, hogy mint minden felosztó-kirovó rendszer, nem ösztönzi az érintetteket a korábbi eredményeik és hatékonyságuk fenntartására, javítására. Akinél eleve többlet bevétel keletkezik, az nem érdekelt a magasabb bevétel elérésére, hiszen azt úgylis be kell fizetnie az Alapba. Akinél viszont hiány jelentkezik, az szintén nem érdekelt a hiány csökkentésében, hiszen azt az Alapból úgylis pótolják. Az, hogy a víziközmű-szolgáltatóknál ez a probléma még nem jelentkezik, elsősorban a víziközmű-szolgáltatók vezetésének és dolgozók szakmai elkötelezettségének köszönhető.

Összegzés

A Víz Koalíció negyedik, jelen tanulmánya a víziközmű-szolgáltatók 2023-as adatai alapján tekinti át a hazai ivóvíz-szolgáltatás és víziközmű-ágazat helyzetét, a vezetékes vízszolgáltatás főbb jellemzőit. Összehasonlítva a korábbi évek elemzéseivel, a legfontosabb mutatószámok fenntartásokkal kezelt kisebb javulást ill. stagnálást mutatnak.

Az év során bekövetkezett 93.969, azaz átlagosan napi 257 meghibásodás („csőtörés”) mindenképp magasnak, az érintett fogyasztók számára pedig egyértelműen bosszantónak nevezhető. Az összehasonlítás alapját jelentő fajlagos hibaszám, azaz az év során a gerinc- és bekötővezetékek minden egyes kilométerére eső meghibásodások száma (0,99 eset/km) alacsonyabb, mint a korábbi évek mutatószámai (2020: 1,16; 2021: 1,06 és 2022: 1,10). A 2020-2022-es évek adatainak egyértelmű tendenciát nélkülöző ingadozása azonban jelzi az elért eredmény bizonytalanságát. Okot ad a kételkedésre, hogy az egyes szolgáltatóknál tapasztalt változások nem tükrözik az országos átlaghoz hasonló javulást, sokkal inkább véletlenszerűnek tűnnek. Ez természetesen érthető, hiszen a meghibásodás nem determinált esemény.

A 2023-as adatok alapján számolt teljes felújítási ciklus hossza országosan 280 év. Ez ugyan magas érték, de ha összevetjük a korábbi évek hasonló adataival (2020: 271 év; 2021: 304 év; 2022: 324 év), úgy tűnik, hogy az iránya megfordult. A vizsgált négyéves időszakban ez volt az első év, amelyben a teljes felújítási ciklus hossza nem haladta meg a korábbi év hasonló adatát. Az adatszolgáltatás pontatlansága és hiányossága ezt a tendenciát is torzíthatja, ahogy a rendelkezésünkre álló négyéves adatsor sem tekinthető elégségesnek egy statisztikailag megalapozott állításhoz.

A hálózati veszteségben az elmúlt években nem történt szignifikáns változás, mind a négy tanulmányozott évben húsz százalék körül alakult (2020: 21,98%; 2021: 19,51%; 2022: 19,51%; 2023: 20,48%). A felújítási ciklus hosszának éves változásai alapján várhatnánk, hogy ez előbb-utóbb kihat a hálózati veszteség alakulására. A számok azonban nem ezt mutatják, nem látni korrelációt a felújítási ciklus hossza és a hálózati veszteség között (ez legalább részben az adatszolgáltatás hiányosságára vezethető vissza). Markáns változás látható viszont az értékesítési veszteség 2023-as mutatószámában: amely az előző évi 27,35%-ról 23,20%-ra csökkent. Ez azonban nem a műszaki állapot ilyen arányú javulását jelzi, hanem a szolgáltatás ellentételezésére fordított nagyobb szolgáltatói figyelmet.

A többségében állami, illetve a többségében önkormányzati tulajdonba tartozó víziközmű-szolgáltatók adatainak összehasonlításából túlzott következtetéseket nem lehet levonni, hiszen a tulajdonviszony változása több esetben év közben következett be.

Jelzésértékű azonban, hogy az állami víziközmű-szolgáltatók esetében lényegesen magasabb a fajlagos hibaszám, a hálózati veszteség valamint az értékesítési veszteség, ugyanakkor a teljes felújítási ciklus hossza lényegesen rövidebb, mint az önkormányzati szolgáltatók esetében. Ez egyrészt arra utalhat, hogy lényegesen több költségvetési forrás irányult az állami szolgáltatók felé, amelyek így intenzívebb hálózati rekonstrukcióba kezdtek; másrészt feltehetően azok az önkormányzatok kényszerültek megválni a víziközmű-tulajdonuktól, amelyek szolgáltatói hálózata a tulajdonos önkormányzatok támogatási lehetőségeinek hiányában már korábban leromlott (szemben azokkal a tulajdonos önkormányzatokkal, amelyek rendelkeztek elegendő forrással a víziközmű-szolgáltatójuk támogatására).

A víziközmű szolgáltatás árának 2013. évi befagyasztása, valamint az évről-évre jelentkező infláció, a bérköltségek növekedése, a szolgáltatókat terhelő adók és adójellegű elvonások, továbbá a megemelkedett energiaárak miatt a víziközmű szolgáltatók bevételei és kiadásai közötti szakadék évről évre mélyült. Megismerhető adatok hiányában csak médiamegjelenésekből tudhatjuk, hogy az állam jelentős forrásokat fordított (elsősorban) a saját tulajdonába tartozó szolgáltatók működésének fenntartására, és tette ezt (nem utolsó sorban) az önkormányzati tulajdonba tartozó víziközmű-szolgáltatók áfa-befizetéseinek és közművezeték adójának terhére.

2013-ban felgyorsult az ágazat irányítása részéről elvárt és ösztönzött tulajdonosváltás: egyre több víziközmű-szolgáltató került át a Nemzeti Vízművek Zrt. szervezetrendszerébe. Ez természetesen vonta maga után az önkormányzati szolgáltatóktól beszedett áfa és más adóbevételek csökkenését, egyszersmind az állami szolgáltatók működésének fenntartásához szükséges forrásigényt. Ezt a hiányt a jogalkotó a (fogyasztók jelentősen kisebb hányadát képező) nem lakossági fogyasztókra terhelte megemelt alapdíjjal és fogyasztással arányos díjjal igyekezett pótolni. Ez a megoldás köszönőviszonyban sincs a költségmegtérülés elvével.

Az egyes szolgáltatók eltérő adottságaiból és fogyasztói köréből következő, eltérő bevételeinek kiegyenlítésére létrehozott Víziközmű-fejlesztési és Ellentételezési Alap jelenleg átláthatatlan elvek alapján működik. Ideig-óráig hozzájárulhat a víziközmű-szolgáltatók működésének fenntartásához, azonban nem teszi lehetővé a szolgáltatók költségmegtérülés elvén alapuló, átlátható és hosszú távon is működőképes rendszerének felállítását. A nem lakossági fogyasztók sem terhelhetők a végtelenségig, ezért a látszatmegoldások és az önkormányzati szolgáltatók bekebelezése helyett időszerű lenne visszatérni a Vkszt.-ben megfogalmazott elvek és rendszer megvalósításához.